

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΡΙΤΗ 22 ΙΟΥΝΙΟΥ 2021
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

ΘΕΜΑ Α1

α. Οργανισμός: Ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1914 στη Θεσσαλονίκη με σκοπό την άμεση περίθαλψη και στη συνέχεια την εγκατάσταση των προσφύγων σε εγκαταλελειμμένα τουρκικά και βουλγαρικά χωριά της Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας. Παρεχόταν συσσίτιο, προσωρινή στέγη και ιατρική περίθαλψη, μέχρι οι πρόσφυγες να βρουν εργασία ή να αποκτήσουν γεωργικό κλήρο.

β. «Σύμφωνο περί αμοιβαίας μεταναστεύσεως μεταξύ Ελλάδος και Βουλγαρίας»: Ήταν συνημμένο στη Συνθήκη του Νείγυ που υπογράφηκε τον Νοέμβριο του 1919 και προέβλεπε την παραχώρηση της Δυτικής Θράκης από τη Βουλγαρία στην Ελλάδα. Με βάση το σύμφωνο αναχώρησαν από την Ελλάδα περίπου 50.000 Βούλγαροι και από τη Βουλγαρία περίπου 30.000 Έλληνες (περίπου 20.000 ακόμη Έλληνες είχαν μεταναστεύσει πριν από την υπογραφή της συνθήκης).

γ. Συνθήκη των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920): Η μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας που δικαίωσε την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των Βαλκανικών πολέμων γίνεται με την υπογραφή της Συνθήκης «η Ελλάδα των δυο Ηπείρων και των πέντε Θαλασσών». Το όραμα της Μεγάλης Ιδέας φαίνεται να γίνεται απτή πραγματικότητα. Όριζε ότι η περιοχή της Σμύρνης θα βρισκόταν υπό ελληνική διοίκηση και κατοχή για πέντε χρόνια. Ύστερα από την περίοδο αυτή θα μπορούσαν οι κάτοικοι με δημοψήφισμα να αποφασίσουν την προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα.

ΘΕΜΑ Α2

- α- ΣΩΣΤΟ
- β- ΣΩΣΤΟ
- γ- ΣΩΣΤΟ
- δ- ΛΑΘΟΣ
- ε- ΛΑΘΟΣ

ΘΕΜΑ Β1

Το Νοέμβριο του 1920... συνέπειές της, σελ. 50-51

ΘΕΜΑ Β2

α) Οι διαφορές του αγροτικού... Βαλκανικών πολέμων, σελ. 46

β) Στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου... Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος, σελ. 46-47

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

α) **Σχολικό βιβλίο:** Στις 24 Ιουλίου 1923... της Ελλάδας, σελ. 149-150

Κείμενο Α:

- Ο Βερέμης στο κείμενό του επιβεβαιώνει και συμπληρώνει την ιστορική αφήγηση σχετικά με το βασικό κριτήριο της ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, το θρήσκευμα. Συγκεκριμένα, 585.000 μουσουλμάνοι της Ελλάδας και 1.300.000 χριστιανοί της Τουρκίας θα πάρουν το δρόμο για την ομόθρησκη χώρα χωρίς οι ίδιοι να το επιθυμούν («Στις 30 Ιανουαρίου...χριστιανούς ορθοδόξους.»).
- Σύμφωνα με τον Βενιζέλο, επρόκειτο στην ουσία, όχι για ανταλλαγή πληθυσμών και περιουσιών, αλλά για «απέλαση» του μουσουλμανικού στοιχείου από την Ελλάδα, καθώς είχε προηγηθεί η εκδίωξη των χριστιανών από την Τουρκία («Ο Βενιζέλος παραδέχτηκε...την εκδίωξη των Ελλήνων από την Τουρκία.»).

Σχολικό βιβλίο: Αυτή θα ίσχυε... επίμαχων περιοχών, σελ. 149-151

β) **Σχολικό βιβλίο:** Όταν έγινε γνωστή... να συμφωνήσει, σελ. 151-152

Κείμενο Β:

- Στο κείμενο του Μαυρογορδάτου επιβεβαιώνεται και συμπληρώνεται η ιστορική αφήγηση σχετικά με το σκεπτικό του Βενιζέλου πίσω από την υπογραφή της Σύμβασης της Λοζάνης. Ο Έλληνας πολιτικός σε αυτήν την περίπτωση του 1923 λειτούργησε όπως και στην περίπτωση του Πρώτου διωγμού μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας αλλά και στην περίπτωση με τη Βουλγαρία το 1919, που είχε υπογραφεί εθελούσια ανταλλαγή πληθυσμών. Προσπάθησε δηλαδή να μην είναι μόνο η Ελλάδα και οι χριστιανικοί πληθυσμοί αυτοί που θα υποστούν τις συνέπειες αυτών των συμφωνιών («Όσο για τον Βενιζέλο...ελληνικών πληθυσμών.»).
- Στην περίπτωση επομένως της Σύμβασης της Λοζάνης δεν μπορούσε να μη λάβει υπόψη του ότι ενώ εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες χριστιανοί έχουν ήδη εκδιωχθεί από την Τουρκία με φοβερό τρόπο, στην Ελλάδα εξακολουθούν να διαβιούν 500.000 μουσουλμάνοι. Εφόσον η Τουρκία δεν δεχόταν την επιστροφή των χριστιανών, ο Βενιζέλος αντιλαμβανόταν ως μονόδρομο την υπογραφή της

υποχρεωτικής ανταλλαγής πληθυσμών, καθώς μόνο έτσι θα μπορούσαν να αποχωρήσουν οι μουσουλμάνοι από την Ελλάδα και να αξιοποιηθούν οι περιουσίες τους για την αποκατάσταση των χριστιανών προσφύγων στη χώρα («Κατά το μεγαλύτερο μέρος τους...Ελλήνων προσφύγων από την Τουρκία...»).

Σχολικό βιβλίο: Εξάλλου η υπογραφή... Κοινωνία των Εθνών, σελ. 152

Κείμενο Γ:

- Ο Βενιζέλος, μάλιστα, όπως φαίνεται και στο κείμενο του Σβολόπουλου, απευθύνθηκε στον επίτροπο της ΚΤΕ, Νάνσεν, προκειμένου να εξασφαλίσει τη βοήθεια του διεθνούς αυτού οργανισμού στο προσφυγικό ζήτημα («Στις 13 Οκτωβρίου...πρόσφυγες:»). Ο Έλληνας πολιτικός, αφού εξέθεσε στο επίτροπο τη βούληση της Τουρκίας να μην δεχτεί πίσω τους πρόσφυγες, καθιστά σαφές ότι η Ελλάδα θα ζητήσει υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ των δύο χωρών («Ο υπουργός των Εσωτερικών...και τουρκικού»). Ο λόγος είναι ότι η Ελλάδα θα πρέπει να προετοιμαστεί για την υποδοχή και κυρίως για τη στέγαση των χριστιανών προσφύγων ενόψει του χειμώνα. Αυτό που ζητάει ο Βενιζέλος είναι να πείσει η ΚΤΕ, προκειμένου να ξεκινήσει η ανταλλαγή των πληθυσμών πριν από την υπογραφή της σχετικής συμφωνίας («Η προσέγγιση του χειμώνα...ανεφοδιασμού τους.»).

Σχολικό βιβλίο: Οι πρόσφυγες έμειναν... ελληνικού κράτους, σελ. 152

Θέμα Δ1

α) Σχολικό βιβλίο: Στον ελληνικό χώρο... τεχνητές ελλείψεις, σελ. 42-43

Κείμενο Α:

- Στο κείμενο του Κ. Βεργόπουλου επιβεβαιώνεται η δημιουργία του προβλήματος των τσιφλικιών κυρίως στην Άρτα και τη Θεσσαλία, μετά την ενσωμάτωση αυτών των περιοχών στην Ελλάδα. («Στην περίοδο 1881 – 1895...και της Άρτας.»)

β) Σχολικό βιβλίο: Στα εδάφη της Θεσσαλίας... τους μεγαλογαιοκτήμονες, σελ. 81

Κείμενο Α:

- Ο Βεργόπουλος στο κείμενό του επιβεβαιώνει ότι ενώ από την αρχή της ανεξαρτησίας του το ελληνικό κράτος υποστήριξε τη μικρή ιδιοκτησία και την οικογενειακή παραγωγική μονάδα, αυτό άλλαξε από τις κυβερνήσεις του Τρικούπη («Ως τότε το ελληνικό κράτος...γαιοκτησίας.»). Οι πλούσιοι Έλληνες του εξωτερικού που

αγοράζουν τις αγροτικές εκτάσεις στη Θεσσαλία δεν έχουν σχέση με τους παλιούς κοτζαμπάσηδες του ελλαδικού χώρου («Η αιτία της μεταβολής...χρηματιστές της διασποράς.»). Αυτό το γεγονός οδηγεί τις κυβερνήσεις του Τρικούπη να παράσχουν κάθε οικονομική, δικαστική και νομική συνδρομή προκειμένου να εξυπηρετηθούν τα σχέδια των Ελλήνων της διασποράς. Άλλωστε, ο Τρικούπης πίστευε ότι με αυτόν τον τρόπο οι Έλληνες χρηματιστές θα επένδυαν τα κεφάλαιά τους στη φτωχή Ελλάδα, γεγονός το οποίο αποτελούσε διαχρονικό στόχο και πόθο για το ελληνικό κράτος («Ο Τρικούπης υποχρεώθηκε...αγοραστών των κτημάτων.»).

Σχολικό βιβλίο: Οι δηλιγιαννικοί προσπάθησαν... θέσης τους, σελ. 81

Κείμενο Β:

- Για το ίδιο ζήτημα, το κείμενο Β αναφέρεται στην πολιτική που ακολούθησαν οι κυβερνήσεις του Θ. Δηλιγιάννη. Επιβεβαιώνοντας την ιστορική αφήγηση για την προσπάθεια διανομής γης στους ακτήμονες και τους φτωχούς αγρότες, καταγράφονται συμπληρωματικές πληροφορίες για τη δημιουργία αγροτικού ταμείου και επιβολή κανόνων που θα διέπουν τις σχέσεις τσιφλικάδων - κολίγων. Τίποτε από όλα αυτά δεν πραγματοποιήθηκε καθώς αντιμετώπισαν το αρραγές μέτωπο τσιφλικάδων και τρικουπικών («Ο Δηλιγιάννης...και των Τρικουπικών.»).

Κείμενο Γ:

- Άλλη μία προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος της μεγάλης γαιοκτησίας καταγράφεται στο κείμενο του Πετμεζά και αφορά στις θεοτοκικές κυβερνήσεις. Συμπληρωματικά, ο ιστορικός παραδίδει πληροφορίες σχετικά με το νόμο της 9^{ης} Ιουλίου του 1899 που ψηφίστηκε από την κυβέρνηση Θεοτόκη και ο οποίος ισχυροποίησε ακόμη περισσότερο τη θέση των τσιφλικάδων απέναντι στους κολίγους («Η συντηρητική κυβέρνηση...εργαλείο πειθάρχησης των κολίγων.»).
- Το κείμενο Γ επιβεβαιώνει ότι οι έντονες αντιδράσεις των κολίγων και οι συγκρούσεις που έλαβαν χώρα στην ελληνική κοινωνία, τμήματα της οποίας υποστηρίζουν τη φτωχή αγροτιά, οδήγησαν την κυβέρνηση Θεοτόκη σε νέο νόμο, προκειμένου να περιορίσει τα δικαιώματα των κολίγων περαιτέρω. Ο νέος νόμος δεν έγινε δεκτός ούτε από τους τσιφλικάδες και δεν εφαρμόστηκε («Η συνεχής όξυνση...εγκαταλείφθηκε.»).

Σχολικό βιβλίο: Οι πρακτικές αυτές... χωριό Κιλελέρ (1910), σελ. 43

Επίλογος: Οι εξελίξεις προχώρησαν... μεγάλων εκτάσεων, σελ. 43